

Digter-geniets brevveksling er bevægende læsning

I den nye, vildt stimulerende udgave af "Breve til en ung digter" er det for første gang muligt at læse hele korrespondancen mellem titanen Rainer Maria Rilke og den unge aspirant Kappus

bog
 ★★★★★★
 AF JEPPE KROGSGAARD CHRISTENSEN
 kultur@k.dk

"Søg tingenes dyb; der stiger ironien aldrig ned."
 Sådan skriver en af poesiens titaner, Rainer Maria Rilke, den 5. april 1903 til den unge officerkadet og digteraspirant Franz Xaver Kappus. Og netop foreningen af klarhed og kompleksitet samt et ofte aforistisk, let citerbart præg har gjort "Breve til en ung digter" populær fra den første udgivelse i 1929 og fremefter, hvor Rilkes fortættede formuleringer er blevet til bonmoter for alt fra kunst-

nerer til opfindere. På sangeren Lady Gagas arm er således tatoveret "Skal jeg skrive?" og Konrad Zuse, der opfandt den moderne computer, var inspireret af digterens tro på "Arbejde og atter arbejde".
 Rilkes breve er udgivet igen og igen, i paperbacks og pragtudgaver, og er flittigt analyseret af litteraturvidenskaben, men i den udgivelse, som det fremragende mikroforlag Virkelig nu forestår, og som er oversat fra tysk af Karsten Sand Iversen, står Rilke-brevene ikke alene.
 I den første udgave, som Kappus selv redigerede, og i de mange efterfølgende, var hans del af korrespondancen – som titlen også peger på – udeladt. Af forfængelige år-

sager, men også fordi Rilkes breve sagtens kan stå alene: Når han svarer på et spørgsmål fra Kappus, indarbejder han altid spørgsmålet, så læseren aldrig savner det.
 Det er blandt andet derfor oplagt at se Rilkes breve som en slags camoufleret poetik. Rilke skrev ikke til offentligheden om digtningens væsen, om sit arbejde og om sine visioner, men lod værkerne tale og trak sig så langt ud af den litterære verden, det overhovedet var muligt.
 Alligevel syntes han, da han nærmede sig de 30 år, at have haft behov for at udtrykke sig om "kunst-værker" – som han indimellem kalder det med en bindestreg, der tjener som en distancering fra anmeldernes trivielle

brug af ordet – og om, hvad det kræver at blive og være digter.
 Brevene, han skrev mellem 1903 og 1908, er i det lys nok stilet til Kappus, men reelt skrevet til ham selv og til eftertiden. Indlemmelsen af Kappus' breve i den nye udgave er ikke desto mindre stimulerende, fordi sammenstillingen så tydeligt belyser to meget forskellige positioner og ønsker.
 Kappus' ambition med korrespondancen er tydeligvis at etablere kontakt til den store digter og via ham opnå udgivelse på hans velstimerede forlag, Insel-Verlag. Han sender også digte med sine breve i håbet om, at Rilke vil sige god for dem og for ham, men Rilke benytter dem til at nærmere sig sit eget syn på digtning og kritik.
 "Jeg kan ikke gå ind på arten af Deres vers; for enhver kritisk hensigt ligger mig fjern. Intet egner sig mindre til berøring af et kunstværk end kritiske ord: det fører altid til mere eller mindre heldige misforståelser."

▲ Den tysksprogede digter Rainer Maria Rilke blev født i Prag i Østrig-Ungarn i 1875 og døde i Sanatorium Valmont ved Montreux i Schweiz i 1926. – Foto: Mary Evans Picture Library/Reproduction Of An Unattributed Photograph/Ritzau Scanpix.

Rainer Maria Rilke: Breve til en ung digter. Med breve fra Franz Xaver Kappus. Oversætter: Karsten Sand Iversen.
 128 sider. 170 kroner. Virkelig.

Kappus blev heller ikke digter, men på sin vis alt det, Rilke tog afstand fra. Han skrev romaner, hvis hovedformål var at underholde, og blev siden en forlagsmand, der sad og vurderede andre forfatters kvalitet.

Men Kappus, der skrev sine breve til Rilke fra kaserer og grænseposter i det østrig-ungarske rige, havde evner på ét felt, hvilket fremgår af en artikel, han har vedlagt et brev. Her forsøger han sig som journalist og beskriver sin delings nytårsnat i 1929, og det er en god tekst med sin sammenføjning af "naturskildding, politisk stillingtagen og satirisk lethed", som Erich Unglaub – den tyske udgiver af den samlede korrespondance – skriver i efterordet. Og læser man Rilkes første Duino-elegi, er stemningen fra artiklens vinterstorm at genfinde.

Så inspirationen gik begge veje, omend sjældent fra Kappus til Rilke. Men Kappus er på sin vis et tørende bekendtskab med sine forsøg på at leve op til Rilke og fortrængninger af de afvisninger, som ligger under den venlige tone i Rilkes svar og råd. Og uden Kappus havde vi slet ikke haft Rilkes breve og hans tanker om digtning, digtere, livsvalg, alvor og overflade. Det er der grund til at være ham evigt taknemmelig for. At han fik den store digter til at skrive om digterkaldet og om – for nu at citere en af hans egne linjer – altid at være udsat på hjertets bjerge.

udgivet, så han kan blive en kendt digter. Men selvom hans breve primært tjener som stikord for Rilke, ja, så er der noget rørende – og for mange genkendeligt – ved Kappus, som er ungdomme-

ligt fascineret af den udsatte digterrolle og fortællingen om den ensomme kunstner, martret af verdens skønhed og smerte.
 Rilke er nænsom, men også så tydelig, at kun den unge

Kappus kan læse hen over opfordringen til at sats på militæret. Som her: "Men måske må De også efter den nedstigning i Dem selv og det ensomme i Dem give afkald på at blive digter."

13 rørende, men usentimentale historier om ægteskab, forældreskab og skæve eksistenser

Med sin kantede og ligefremme facon vader Olive Kitteridge ind i sine medmenneskers liv og når derind, hvor mørket, sandhederne og de svære følelser lurer.

Rørende og sorgmunter
 POLITIKEN

Ganske enkelt eminent
 KRISTELIGT DAGBLAD

Ude nu

Elizabeth Strout Olive Kitteridge igen

NUMMER 2 I SERIEN OM OLIVE KITTERIDGE
 KENDT FRA TV-SERIEN PÅ HBO

LÆNGE LEVE LÆSELYSTEN
 GYLDENDAL 250 ÅR

Svaret er en afvisning af kritik, men er paradoksalt nok også en afvisning af Kappus' digte. Men den unge mand svarer brevene igennem med overstrømmende hengivenhed. Også når Rilke beder ham se ind i sit inderste, han sværger med inspiration fra Friedrich Nietzsche til "indadvending", og spørger, om ikke en karriere i militæret er bedre for ham end disse digt-forsøg.

At læse Kappus' studentikose digte er som hans patostunge breve en forglemmelig oplevelse, og hverken det ene eller det andet bliver større af at blive sat lige over for Rilke, der skriver med en krystal-linisk klarhed og med en for sin alder naturstridigt dyb indsigt i sind og menneske.
 Kappus synes dog mest interesseret i at få råd til, hvordan han kan skrive noget, der er så godt, at det kan blive

En mand kom til heden

Ida Jessen er aldrig bange for at betræde nyt land, og det samme gælder for hendes hovedperson i "Kaptajnen og Ann Barbara", en western fra den jyske hede, som bliver kaldt både formidabel og imponerende, mens en enkelt anmelder piver lidt forkælet

bogen i tiden

AF LOTTE KIRKEBY
 kultur@k.dk

Vi er langt fra de universer, hun opbyggede med blandt andet Hvium-tetralogien, "En ny tid" samt "Doktor Bagges anagrammer", og med sin nye mammut-roman, "Kaptajnen og Ann Barbara" (Gyldendal) demonstrerer Ida Jessen atter sin spændvidde som forfatter.

Hun er nemlig, med Thomas Bredsdorffs ord, "hoppet ud på dybt vand i et meget lidt oplyst hjørne af oplysningstiden og har med støtte i genrefiktion som cowboy-mod-indianere opbygget et univers, der lever i kraft af stærke kvinder og en mand, der er lige så mystisk til sidst som først. Med alle den psykologiske bogs midler har hun beskrevet ham som en lukket bog. En, man får lyst til at tænke videre over."

I **Politikeren** kalder han Ida Jessens nye roman formidabel og plottet raffineret, og han giver fem hjertet ud af seks til fortællingen om kaptajn Ludvig von Kahlen, som i 1754 af kongen bliver sendt til den jyske hede, nærmere betegnet det sted, som vi i dag kalder Kongenshus, for at opdyrke den. Han går i krig med såvel det umulige, trøstesløse landskab som med den lokale og nederdrægtige godsejer Schinkel, men heldigvis får han hjælp af to kvinder i forsøget på at

holde sig selv, sin gård og sit halsbrækkende projekt på den tørre hede oven vande: den lille vilde taterpige, Anmai Mus, og den stolte, ubændige Ann Barbara.

Også i **Kristeligt Dagblad** er der fem stjerner fra Lars Handesten, der kalder "Kaptajnen og Ann Barbara" for en voldsom og farverig historie, som handler om menneskelig godhed og ondskab, og som giver sig velgørende god tid til at rulle dramaet ud. Og han bemærker sig som Thomas Bredsdorff, der kalder et afsnit i sin anmeldelse for "Me Too på heden", romanens aktualitet:

"Ida Jessens sidste roman hed 'Telefon' og handlede om aktuelle problemstillinger. Med 'Kaptajnen og Ann Barbara' er hun trådt 250 år tilbage i tid. Men noget er dog også helt aktuelt i den. Indvandre og foragtede befolkningsgrupper og spændingerne, som følger dem, kender man kun alt for godt i dag. Men ikke mindst seriekværneren Schinkel har sine moderne brødre. Magtmisbrug har til alle tider været en svøbe."

I **Information** er det Ida Jessens stil, persontegning og sprog, der for alvor imponerer Lone Nikolajsen, som er begejstret for det, hun betegner som en sagtmødig western, hvis karakterer fascinerer ved deres evne til at holde ud og blive ved. Og så er hun yderst tilfreds med, at romanen ikke udpensler følelser, at den udviser en klædelig mangel på sentimenta-

litet, samt at den er dejligt utilbøjelig til at overforklare, men til gengæld stærk i sine lakoniske formuleringer:

"Ida Jessens enkle, udramatiserede fortælle måde virker utroligt imødekomende. Landskabet, vejret og den øvrige omverden fremmanes gennem en (syntaktisk varieret og elegant) opremsnings af konkrete forekomster, fra dyre- og planteliv til inventar og påklædning (...). Den distance, som fortælle måden i 'Kaptajnen og Ann Barbara' skaber til karaktererne, er befriende. I stedet for at blive inviteret ind og vist rundt i deres psykoprider Ida Jessen på en både meget enkel, sikker og gedigen måde en livsverden, der er radikalt anderledes end den, hvori man sidder mageligt og læser, men som fremstår lige så håndgribelig som lyn og træsko."

Og det er noget nyt, skriver Henriette Bacher Lind i sin anmeldelse i **Morgenavisen Jyllands-Posten**, at Ida Jessen, som netop er kendt for sine dybe psykologiske portrætter, navnlig af kvinder, giver naturen den store og afgørende rolle i handlingen i "Kaptajnen og Ann Barbara". Hun kalder den for en lovsang til heden, som "beskriver vidunderligt, med vibrende tændte sanser. Den krydrede duft, lyngens lilla tæppe, vilde skyer på den vide himmel, uvejr med brag og lyn m.v. skildres med skønhed, poesi og realisme og står helt skarpt, mens karaktererne er fjerne."

Hun krydrer sin læsning med fire stjerner ud af seks mulige, men er dog mindre begejstret end Lone Nikolajsen for den distance, som Ida Jessen har lagt til sine roman-karakterer:

"Forfatteren holder sig på – ærbødig? – afstand af kaptajnen og de mennesker, som udgør en del af hans lille verden, men atmosfæren var blevet mere levende, hvis hun, som hun er så fabelagtigt god til, havde bevæget sig ind i den fiktive Ann Barbara."

Men det er nu ikke der, Lars Bukdahl i **Weekendavisen** sætter sine forbehold ind. Det er snarere ved de enorme forventninger, som han selv havde til "Ida Jessens nye, magtfulde mursten". I den "går en standhaftigt tinsoldat holmgang med Jyllands nådesløse ørkenlandskab". Men inden han konkluderer, undrer han sig højlydt over, at ingen af hendes romaner er blevet filmatiseret: "Det filmiske hos Jessen har både noget at gøre med de sindsoprivende plots, som faktisk er plots, og med den tykke stemningsfuldhed, herunder landskabsstemningsfuldhed, og med de skamløst håndfaste trivgenrekvaliteter, suspense, melodrama et cetera."

Og så bemærker han, som Lone Nikolajsen, at selvom det måske nogle gange nærmer sig det, som han kalder "en art amod-porno", så kammer det aldrig over, fordi Ida Jessen "hele tiden er så forbandet, stilistisk forbenet

Læs Kristeligt Dagblads anmeldelse af bogen på k.dk/kultur

konkret". Men han står og tripper lidt, inden han skal fælde den endelige dom over "Kaptajnen og Ann Barbara". Den er en klassisk formelt vellykket roman, som han dog finder en smule mindre original og egensindig end mange af Ida Jessens tidligere romaner, ikke mindst Hvium-trilogien:

"Så ja, jeg piver mig forkælet over, at Jessen denne gang er for Pontoppidansk, bare lige for at læseren forstår, at fra næsten enhver anden anmelder ville, hvad jeg vrangtent fremmumler her, fremstå som en uforbeholden ros." ■

"Bogen i tiden" skriver om mediekritikkens modtagelse af en væsentlig aktual bog eller om en debat, som en bog har rejst.